
ЕТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

ЕТИЧНИЙ КОДЕКС СПЕЦІАЛІСТІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ УКРАЇНИ¹

Передмова

В Україні прийнято Етичний кодекс, який має регулювати морально-етичні аспекти діяльності соціальних працівників. У підготовці проекту кодексу до ухвалення взяли участь: Українська асоціація соціальних педагогів і спеціалістів із соціальної роботи; Всеукраїнська громадська організація Ліга соціальних працівників України; Благодійна організація Фонд соціальної роботи; Християнський дитячий фонд; Державний центр соціальних служб для молоді; вищі навчальні заклади України, що готують фахівців для соціальної роботи.

*Започаткували створення етичного кодексу спеціалістів із соціальної роботи в Україні: **Архипова С.П.** — м. Черкаси; **Васильєв В.В.** — м. Дніпропетровськ; **Вертепова І.Ю.** — м. Суми; **Губенко О.В.** — м. Київ; **Дмитренко Т.О.** — м. Харків; **Дубасенюк О.А.** — м. Житомир; **Завадська Л.М.** — м. Чернігів; **Заверико Н.В.** — м. Запоріжжя; **Зверєва І.Д., Капська А.Й.** — м. Київ; **Кисельов О.С.** — м. Донецьк; **Лазоренко В.І.** — м. Дніпропетровськ; **Лактіонова Г.М.** — м. Київ; **Логвиненко Т.О.** — м. Дрогобич; **Маслова В.М.** — м. Черкаси; **Матвійчук Н.С.** — м. Тернопіль; **Міщук Л.М.** — м. Запоріжжя; **Муравйов-Апостол Є.** — Женева, Швейцарія; **Надрага Є.В.** — м. Луганськ; **Охрименко Л.П.** — м. Дніпропетровськ; **Пашко Л. Ф.** —*

¹ Друкується в авторському варіанті (без редакторських правок).

м. Полтава; Песоцька О.П. — м. Луганськ; Петрович В.С. — м. Луцьк; Пінчук І.М. — м. Київ; Полішук В.А. — м. Тернопіль; Радчук Г.К. — м. Тернопіль; Толстоухова С.В. — м. Київ; Чернишова Г. Ф. — м. Суми; Хакет С. — Великобританія; Харісон Д. — США; Цюман Т.П. — м. Тернопіль; Шендеровський К. С. — м. Київ.

Хронологічний перебіг створення Етичного кодексу був таким:

2000р. — м. Тернопіль, семінар «Стандарти соціальної роботи і програми підготовки фахівців соціальної сфери в Україні» в рамках партнерського проекту «Соціальна освіта в Україні» (партнери — Міжнародна Федерація соціальних працівників, Християнський дитячий фонд, Українська асоціація соціальних педагогів і спеціалістів із соціальної роботи, Дирекція Швейцарії з питань розвитку і співробітництва).

2002 р. — м. Київ, Міжнародна науково-практична конференція «Соціальна робота в Україні на початку XXI століття: проблеми теорії і практики».

2003р. — м. Київ, загальні збори Української асоціації соціальних педагогів і спеціалістів із соціальної роботи в рамках конференції щодо результатів впровадження партнерського проекту «Соціальна освіта в Україні».

Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи (соціальних працівників і соціальних педагогів) України — це документ, який націлює на здійснення соціальної роботи в багатьох функціональних сферах із метою розвитку потенціалу та можливостей особистості, а також і задоволення людських потреб.

В Етичному кодексі спеціалістів із соціальної роботи України визначені положення, які є для фахівців принциповими орієнтирами з питань професійної діяльності, виконання службових обов'язків, організації взаємодії з клієнтами. У документі визначено шляхи розв'язання моральних проблем та прийняття найбільш адекватного професійного рішення в етичних питаннях.

В основу Етичного кодексу спеціалістів із соціальної роботи України покладено міжнародні етичні принципи й стандарти соціальної роботи, що визначені на загальних зборах Міжнародної Федерації соціальних працівників (6-8 липня 1994 р.).

Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи України містить:

- етичні принципи діяльності спеціалістів із соціальної роботи (перелік базових етичних ідей і традицій, що стають підґрунтям для прийняття етичного рішення в соціальній роботі);
- норми етичної поведінки спеціалістів із соціальної роботи (основа професійної діяльності).

1. Етичні принципи діяльності спеціалістів із соціальної роботи

1.1. Поважання гідності кожної людини. Кожна людина є неповторною та унікальною, що необхідно враховувати соціальним працівникам, не допускаючи жодного прояву зневаги до особистості. Кожна людина має право на самореалізацію, яка не призводить до порушення подібних прав інших людей. Соціальна робота є несумісною з прямим чи опосередкованим примусом клієнтів до будь-яких дій, навіть на користь клієнта або його близького соціального оточення.

1.2. Пріоритетність інтересів клієнтів. Спеціалісти із соціальної роботи спрямовують всі свої зусилля, знання та навички на допомогу окремим громадянам, сім'ям, групам, спільнотам та громадам для їх вдосконалення, а також з метою розв'язання виниклих конфліктів та подолання їх наслідків.

1.3. Толерантність. Спеціалісти із соціальної роботи є толерантними до різних емоційних проявів клієнтів, мають належний рівень професійної підготовки, за будь-яких обставин зберігають рівновагу, терпимість. Спеціалісти із соціальної роботи приймають проблеми і обставини клієнтів незалежно від способу життя останніх, їхньої поведінки, соціального й національного походження, статі тощо.

1.4. Довіра та взаємодія у вирішенні проблем клієнта. Спеціалісти із соціальної роботи співпрацюють з клієнтами, намагаючись розв'язувати будь-які завдання, з якими вони стикаються, найкращим чином з метою задоволення інтересів клієнтів. Спеціалісти із соціальної роботи сприяють добровільній участі клієнтів у процесі надання соціальної послуги. Спеціалісти із соціальної роботи мають сприяти максимальній самостійності клієнтів у розв'язанні їх соціальних проблем або діях у відповідних соціальних ситуаціях. Спеціалісти із соціальної роботи створюють доброзичливу атмосферу спілкування з клієнтом. Довіра до спеціаліста із соціальної роботи є необхідною умовою результативної соціальної діяльності.

1.5. Доступність послуг. Спеціалісти із соціальної роботи надають допомогу кожному, хто звертається до них за захистом, підтримкою, консультацією або порадою, без будь-якої дискримінації на підставі статі, віку, фізичних або розумових обмежень, соціальної чи расової приналежності, віросповідання, мови, політичних поглядів, сексуальної орієнтації.

1.6. Конфіденційність. Спеціалісти із соціальної роботи в будь-якій соціальній ситуації інформують клієнтів про те, як забезпечується конфіденційність, для чого вона необхідна, а також про обмеження щодо її дотримання. Обов'язок спеціалістів із соціальної роботи бути конфіденційними, що виключає можливість розголошення будь-яких відомостей про клієнтів, за винятком тих випадків, коли це робиться з їх згоди чи у встановленому законом порядку.

1.7. Дотримання норм професійної етики. Спеціалісти із соціальної роботи сприяють формуванню та реалізації заходів у межах соціальної політики, забезпеченню благополуччя людини, спільноти, громади, несуть відповідальність за розвиток та використання професійних норм при розв'язанні практичних завдань соціальної роботи.

2. Норми етичної поведінки спеціалістів із соціальної роботи

Норми етичної поведінки спеціалістів із соціальної роботи є основою їх професійної діяльності згідно із загальнолюдськими цінностями та етичними принципами соціальної роботи.

2.1. Етична поведінка стосовно професії

2.1.1. Дотримуватися Етичного кодексу, діяти відповідно до принципів і норм етичної поведінки.

2.1.2. Підвищувати якість та ефективність соціальних послуг, **розвивати** професіоналізм соціальної роботи, залучаючи волонтерів (добровільних помічників) до виконання посильних для них завдань.

2.1.3. Нести відповідальність за клієнтів у рамках обмежень, встановлених етичними положеннями цього кодексу.

2.1.4. Визначати і з'ясовувати характер та причини індивідуальних, сімейних, групових соціальних проблем, проблем територіальної громади та глобальних соціальних проблем.

2.1.5. Підвищувати статус соціальної та соціально-педагогічної роботи.

2.1.6. Стимулювати розробку та впровадження соціальних технологій, методів, методик, програм, що спрямовані на покращення якості життя людини, сім'ї, групи людей, громади, спільноти та суспільства.

2.1.7. Визнавати пріоритети професійної відповідальності над власними інтересами.

2.1.8. Роз'яснювати призначення, цілі та завдання професійної соціальної та соціально-педагогічної роботи.

2.2. Етична поведінка стосовно колег

2.2.1. Визнавати різні точки зору й форми практичного досвіду колег по соціальній роботі та інших фахівців, висловлювати критичні зауваження та пропозиції лаконічно й коректно.

2.2.2. Піддавати конструктивному аналізу професійні дії колег, теоретичні та методичні засади їх професійної діяльності.

2.2.3. Створювати та систематично використовувати можливості, умови для обміну знаннями, досвідом і поглядами з колегами по соціальній роботі, фахівцями інших галузей, волонтерами з метою вдосконалення власної практики роботи та збагачення інтелектуальних ресурсів професійної групи.

2.2.4. Підтримувати діяльність легалізованих професійних об'єднань та асоціацій в довільній формі індивідуальної участі та відповідно до вимог чинного законодавства.

2.2.5. Відстоювати професійну честь і гідність своїх колег, не допускати упередженої критики на їх адресу та стосовно професії взагалі.

2.2.6. Звертати увагу відповідних організацій на будь-які порушення положень даного Кодексу в межах і поза межами посадових обов'язків.

2.3. Етична поведінка стосовно клієнтів

2.3.1. Поважати особистість клієнта і гарантувати захист його гідності та прав незалежно від походження, статі, віку та внеску в суспільний і соціальний розвиток.

2.3.2. Намагатися зрозуміти кожного клієнта, з'ясувати всі чинники щодо виниклої проблеми, пропонувати оптимальні види професійної діяльності або соціальної послуги.

2.3.3. Безпека клієнтів є першою умовою здійснення діяльності спеціалістів із соціальної роботи.

2.3.4. Допомогати всім клієнтам рівною мірою, брати на себе відповідальність за свої особисті дії.

2.3.5. Підтримувати право клієнта на взаємодію, яка ґрунтується на довірі, співчутті та збереженні конфіденційності.

2.3.6. Клієнти мають право на зміну власних переконань і життєвих уподобань **без будь-якого тиску** з боку соціальних працівників (крім соціальних ситуацій, коли клієнти не усвідомлюють небезпеки для самих себе та близького соціального оточення).

2.3.7. Визнавати і поважати наміри, відповідальність клієнтів щодо прийнятого рішення.

2.3.8. Якщо неможливо надати відповідну соціальну послугу, спеціалісти із соціальної роботи **зобов'язані повідомити** про це клієнтів таким чином, **щоб залишити** за ними право на свободу дій.

2.4. Етична поведінка стосовно взаємодіючих організацій

2.4.1. Співпрацювати з тими установами та організаціями, наміри й діяльність яких спрямовані на надання соціальних послуг, використовувати досвід їх роботи як ресурсну можливість для підвищення якості допомоги клієнтам.

2.4.2. Підтримувати та популяризувати партнерські стосунки між організаціями, що здійснюють соціальну діяльність у громаді, у суспільстві.

2.4.3. Забезпечувати професійну звітність перед клієнтами та громадськістю стосовно ефективності й продуктивності роботи шляхом періодичних публічних оглядів якості, результативності та ефективності послуг, що надаються.

Від редакції

Вважають, що наявність національного етичного кодексу, який регулює діяльність соціальних працівників, свідчить про завершення етапу професіоналізації соціальної роботи в конкретній країні. В Україні впродовж останніх років тривало активне обговорення змісту та доцільності етичного документа, який би визначав норми й стандарти поведінки спеціалістів із нового для нашої країни фаху «Соціальна робота», Нарешті ці спроби завершилися появою вміщеного вище Етичного кодексу спеціалістів із соціальної роботи України, який враховує як міжнародні етичні стандарти, так українські умови їх реалізації. Його прий-

нято Українською асоціацією соціальних педагогів і спеціалістів із соціальної роботи.

Справа читачів судити щодо отриманого результату й висловлювати свої погляди, на які ми чекатимемо. Адже Етичний кодекс залишиться лише черговим папірцем, якщо він не буде підтриманий і засвоєний тими, хто має дотримуватися визначених у ньому норм, якщо не буде створено систему фахового контролю за дотриманням цих норм і не впроваджено систему фахових санкцій за їхнє порушення. У кожному разі, поява цього документа — знакова подія у фаховому становленні соціальної роботи і соціальної педагогіки в нашій країні.

Проте варто пам'ятати, що в тих країнах, де фахова соціальна робота існує вже понад стороків, до змісту національних етичних кодексів повертаються раз у раз, аби привести стандарти у відповідність із широкою практикою, дати відповідь на нові питання, віддзеркалити зміни й інновації, упроваджені в соціальній роботі.

Тетяна Семигіна